

Εργαστήριο Ιστορίας, Πολιτικής, Διπλωματίας και Γεωγραφίας της Εκκλησίας
Laboratory of History, Policy, Diplomacy and Geography of the Church

The Eusebius Lab International Working Papers Series

Eusebius Lab International Working Paper 2020/10

**ΟΙ ΜΟΝΕΣ ΑΓΙΟΥ ΜΟΔΕΣΤΟΥ
ΚΑΙ ΑΛΥΣΕΩΣ ΜΕΤΕΩΡΩΝ**

*(Μια πρώτη καταγραφή και επεξεργασία
των ιστορικών τεκμηρίων)*

Διονύσιος Βαλαής

School of Pastoral and Social Theology
Aristotle University of Thessaloniki, Campus GR
54636 Thessaloniki, GREECE <http://eusebiuslab.past.auth.gr>

ISSN:2585-366X

ΟΙ ΜΟΝΕΣ ΑΓΙΟΥ ΜΟΔΕΣΤΟΥ ΚΑΙ ΑΛΥΣΣΩΣ ΜΕΤΕΩΡΩΝ
(Μια πρώτη καταγραφή και επεξεργασία των ιστορικών τεκμηρίων)

Διονύσιος Βαλαής
Καθηγητής Θεολογικής Σχολής ΑΠΘ

SUMMARY

The monasteries of St Modestos and Alyssos of Meteora
(An initial recording and processing of the historical data)

This paper examines the historical data on the monasteries of St Modestos and Alyssos of Meteora. According to available sources, traces of St Modestos monastery existence are probably found in the middle of the 12th century, while the operation of both is attested in a 17th century monastic economic catalogue. It is unknown how long they were a place of monks' residence. Nevertheless, since the end of the 18th century they are mentioned among the destroyed monasteries of Meteora. Nowadays, the few ruins of their buildings, which have survived on the homonymous huge rocks near the town of Kalambaka, are the undoubted witnesses of their historical presence.

Corresponding author:

Dionysios Valais

Auth, Greece

Email: dvalais@theo.auth.gr

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΟΙ ΜΟΝΕΣ ΑΓΙΟΥ ΜΟΔΕΣΤΟΥ ΚΑΙ ΑΛΥΣΕΩΣ ΜΕΤΕΩΡΩΝ

(Μια πρώτη καταγραφή και επεξεργασία των ιστορικών τεκμηρίων) *

1. Εισαγωγικά περί της μοναστικής κοινότητας των Μετεώρων

Ανέκαθεν οι χριστιανοί αναχωρητές αναζητούσαν τόπους δυσπρόσιτους και α-φιλόξενους χωρίς κοσμικές ανέσεις και απολαύσεις, προκειμένου να επιδοθούν α-περίσπαστοι στην πνευματική άσκηση και προσευχή. Στο πλαίσιο αυτό ήταν εύλογο οι πανύψηλοι και δυσανάβατοι βράχοι των Μετεώρων να αποτελέσουν πόλο έλξης τουλάχιστον από τον 11^ο αι. αρκετών ζηλωτών ασκητών, οι οποίοι αρχικώς χρησι-μοποίησαν για την εγκαταβίωσή τους φυσικά κοιλώματα των βράχων και μικρά λα-ξευμένα κελλιά¹. Για την εξυπηρέτηση των πνευματικών και λατρευτικών αναγκών τους συναθροίζονταν ανά τακτά χρονικά διαστήματα στο εκκλησάκι της Παναγίας της Δούπιανης² σχηματίζοντας με τον τρόπο αυτό την ομώνυμη σκήτη, που υπαγό-

* Εκπονήθηκε στο πλαίσιο του ερευνητικού Προγράμματος «Σύστημα Πολυεπίπεδης Τεκμηρίωσης Θρησκευτικών Τόπων και Ιστορικών Συμπλεγμάτων» (κωδ. 96665), που εντάσσεται στη Δράση «Ε-ρευνώ – Δημιουργώ – Καινοτομώ» και χρηματοδοτείται από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανταγω-νιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία» στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ 2014-2020.

¹ Αδαμάντιος Αδαμαντίου, «Εργασίαι εν Μετεώροις», *Πρακτικά της εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εται-ρείας του έτους 1909*, Αθήνησιν 1910, 213· V. Skouvaras, *Meteora, an archaeological and tourist guide book*, translated by C. A. Ladogiannis, Volos 1962, 15-16· Αθ. Κούρος, *Τα Μετέωρα*, Αθήνα 1965, 30· N. Τσούρας, «Οι βράχοι των Μετεώρων: Εξακόσια χρόνια από την ίδρυση του Μεγάλου Μετεώρου», *N. Εστία, Αφιέρωμα στα Μετέωρα: 600 χρόνια από την ίδρυση του Μεγάλου Μετεώ-ρου*, τ.128, τχ.1518 (Οκτ. 1990), 1307· Δ. Σοφιανός, «Μετεώρα: Σύντομο ιστορικό χρονικό της μετεω-ρίτικης μοναστικής πολιτείας», *N. Εστία* ό.π., τ.128, τχ.1518 (Οκτ. 1990), 1332· ο ίδιος, «Εξακόσια χρόνια οργανωμένης μοναστικής παρουσίας στα Μετέωρα. Ιστορική τεκμηρίωση», *Πρακτικά Β' Συ-μποσίου Τρικαλινών Σπουδών* (Τρίκαλα, 9-11 Νοεμ. 1990), *Τρικαλινά* 11 (1991), 102· ο ίδιος, Οι α-παρχές του οργανωμένου μετεωρίτικου μοναχισμού και το Άγιον Όρος, *Διεθνές Συμπόσιο: Το Άγιον Όρος, Χθες – Σήμερα – Αύριο (Θεσσαλονίκη 29 Οκτ. – 1 Νοεμ. 1993)*, Εταιρεία Μακεδονικών Σπου-δών, Μακεδονική Βιβλιοθήκη, αρ.84, Θεσσαλονίκη 1996, 277· M. Χατζηδάκης – Δ. Σοφιανός, *Το Με-γάλο Μετέωρο: Ιστορία και τέχνη*, εκδ. Interamerican, Αθήνα 1990, 17· Δ. Σοφιανός – Ε. Τσιγαρίδας, *Άγια Μετέωρα: Ιερά Μονή Αγίου Νικολάου Αναπαυσά Μετεώρων. Ιστορία - τέχνη*, Τρίκαλα 2003, 28· Χρυσούλα Μότσιου, *Οι Άγιοι των Μετεώρων* (διδ. διατριβή, ΑΠΘ), Λάρισα 2000, 28· Μαρία Τατάγια, «Ειδήσεις για την ιδιοκτησία των μονών των Μετεώρων στα νομικά έγγραφα και στις πηγές από τον 14^ο έως τον 17^ο αιώνα», *Τρικαλινά* 30 (2010), 171· Ioannis Poullos, *The past in the present. A living heritage approach – Meteora, Greece*, London 2014, 33-34.

² Βλ. «Σύγγραμμα ιστορικών» στο L. Heuzey – H. Daumet, *Mission archéologique de Macédoine*, Paris 1876, 441. Βλ. και Porfirii Uspenskij, *Vostok Christianskij - Putešestvie v Meteorskie i Osoolimpijskie monastyri o Fessalii archimandrita Porfirija Uspenskago v 1859 godu*. Izdanie Imperatorskoi Akademii

Nauk, pod redakcją P. A. Syrkę, S. Petersburg 1896, 251· Ευαγγελίδης – Μαυρογένης, *Ελλάς ήτοι Ιστορική, γεωγραφική και τοπογραφική περιγραφή της Ελλάδος και οδηγός των ταξιδιωτών και περιηγητών (κατά τον Μπεντέκερ)*, Αθήναι 1901, 329· Αδαμαντίου, *Εργασίαι εν Μετεώροις*, 213-214· Ι. Βογιατζίδης, «Το Χρονικόν των Μετεώρων. Ιστορική ανάλυσις και ερμηνεία», *Επετηρίς Εταιρείας Βυζαντινών Σπουδών* 2 (1925), 164-167· Ν. Γιαννόπουλος, *Τα Μετέωρα. Μελέτη ιστορική και τοπογραφική*, Βόλος 1926, 30-31· Γ. Σωτηρίου, «Βυζαντινά μνημεία της Θεσσαλίας ΙΓ' και ΙΔ' αιώνας (Συμβολή εις την Βυζαντινήν αρχιτεκτονικήν της τελευταίας περιόδου), *Αι Μοναί των Μετεώρων*», *Επετηρίς Εταιρείας Βυζαντινών Σπουδών* 9 (1932), 385· Κούρος, *Τα Μετέωρα*, 34-35· Φώτης Κοτοπούλης, *Τα Μετέωρα*, εκδ. Δίφρος, Αθήναι 1973, 26-28· Ν. Νικονάνος, «Το εκκλησάκι της Παναγίας Δούπιανης ή Ζωοδόχου Πηγής στο Καστράκι Καλαμπάκας», *Τρικαλινά* 2 (1982), 99-110· ο ίδιος, *Meteora, A complete guide to the Monasteries and their history*, Athens 1987, 18-19· Μοναχή Θεοτέκνη [Μητσικώστα], *Το πέτρινο δάσος των Μετεώρων*, έκδοσις Ιεράς Μονής Αγίου Στεφάνου, Αθήναι 1978, 32, 219· Θεόδωρος Νημάς, *Τρίκαλα - Καλαμπάκα - Μετέωρα - Πίνδος - Χάσια (Γεωγραφία - Ιστορία - Μνημεία - Τουρισμός)*, εκδ. Αφοί Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1987, 197-198· Ν. Αντωνόπουλος, «Το καθεστώς των μονών των Μετεώρων», *Ν. Εστία*, ό.π., τ.128, τχ.1518 (Οκτ. 1990), 1301· Σοφιανός, *Μετεώρα: Σύντομο ιστορικό χρονικό*, 1332· ο ίδιος, *Εξακόσια χρόνια οργανωμένης μοναστικής παρουσίας*, 102, 105· ο ίδιος, *Μετεώρα: Οδοιπορικό*, έκδ. Ι. Μονής Μεταμορφώσεως (Μ. Μετεώρου), Μετέωρα, 1990, 12· ο ίδιος, «Τα Άγια Μετέωρα. Ιστορικό χρονικό της μετεωρίτικης μοναχοπολιτείας», *Η Καθημερινή - Επτά Ημέρες (Κυριακή 6 Φεβρ. 1994)*, *Αφιέρωμα: Μετέωρα - Η Ισαγγελή Πολιτεία*, επιμέλεια: Βησ. Σταύρακας, 2-3· ο ίδιος, *Οι απαρχές του οργανωμένου μετεωρίτικου μοναχισμού*, 277-278· Χατζηδάκης – Σοφιανός, *Το Μεγάλο Μετέωρο*, 17-18· Σοφιανός – Τσιγαρίδας, *Ιερά Μονή Αγίου Νικολάου Αναπαυσά*, 28-29· Δ. Σοφιανός – Λ. Δεριζιώτης, *Η Ιερά Μονή της Υπαπαντής των Μετεώρων. Δεύτερο μισό του 14^{ου} αιώνα. Προσκυνητάριο - Ιστορία και τέχνη*, Αθήνα 2011, 17-18· Ε. Georgitsyoyanni, *Les peintures murales du vieux Catholicon du Monastère de la Transfiguration aux Méteores (1483)*, Athenes 1992, 20-21· Ι. Χατζηφώτης, *Τα κάστρα της Ορθοδοξίας. Τόμος Τρίτος. Μετέωρα*, εκδ. Αλκυών, Αθήνα 1998, 46-47, 201-202· ο ίδιος, «Μικρή ιστορία από τα Γενικά Αρχεία του Κράτους: Δεκαπέντε εγκαταλειμμένα μοναστήρια στα Μετέωρα», *Ιστορία Εικονογραφημένη* τχ.372 (Ιούνιος 1999), 126· Μότσιου, *Οι Άγιοι των Μετεώρων*, 29-31· Αρχιμ. Ισίδωρος Τσιάτας, «Ο σύγχρονος μετεωρίτικος μοναχισμός ως μαρτυρία Χριστού», στο *Πανελλήνιον Μοναστικόν Συνέδριον: Ο αναλλοίωτος ορθόδοξος μοναχισμός ελπίδα σωτηρίας στην ανατολή της 3^{ης} χιλιετίας (Άγια Μετέωρα 12-14 Σεπτ. 2000)*, Ιερά Σύνοδος της Εκκλησίας της Ελλάδος, Αθήνα 2003, 161· Αικατερίνη – Βασιλική Γαλιτσιόδου, *Καστράκι Μετεώρων. Στην σκιά των κοσμογονικών βράχων: Πολεοδομική και αρχιτεκτονική διερεύνηση του οικισμού*, Τρίκαλα 2009, 29· Συμεών Πασχαλίδης, «Κέντρα του μοναχισμού στον ελλαδικό χώρο κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας», στο *Ιστορία της Ορθοδοξίας*, τ.6, *Ορθόδοξων βίος και πολιτισμός (15^{ος} - 19^{ος} αι.)*, εκδ. Road, Αθήνα [2009], 391-392· Ανέστης Κεσελόπουλος, «Μετεώρα», στο *Ιστορία της Ορθοδοξίας*, τ.7, *Οι Ορθόδοξες Εκκλησίες τον 20^ο αιώνα*, εκδ. Road, Αθήνα [2009], 441-442· *Μετεώρα. Οι ιεροί βράχοι και η ιστορία τους. Τουριστικός Οδηγός, χάρτης, γκραβούρες, έγχρωμες φωτογραφίες*, εκδ. Γ. Τζιώρα, Καλαμπάκα, 8· Μαρία Τατάγια, «Το Σταυροπηγιακό καθεστώς των Μετεώρων. Η κανονική και ιστορική του τεκμηρίωση», *Τρικαλινά* 28 (2008), 238-239· Ιωάννης Βλαχοστέργιος, *Μονή Βαρλαάμ Μετεώρων: Συμβολή στη μοναστηριακή αρχιτεκτονική (διδ. διατριβή, Πολυτεχνική Σχολή ΑΠΘ)*, Θεσσαλονίκη 2009, 35-36· Αλέξανδρος Αναγνωστόπουλος, *Οι τοιχογραφίες του Καθολικού της Μονής Ρουσάνου Μετεώρων (διδ. διατριβή, ΑΠΘ)*, Θεσσαλονίκη 2010, 9-10· Ρουλιός, *The past in the present*, 34· Ευθύμιος Σπύρου, *Η ανακήρυξη των Μετεώρων ως χώρου ιερού - Έννομες συνέπειες σε εκκλησιαστικό και πολιτειακό επίπεδο (Μεταπτυχιακή εργασία)*, Θεσσαλονίκη 2019, 11.

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ταν στην επισκοπή Σταγών. Με την εγκαταβίωση στο Στύλο των Σταγών του αγιορείτη γέροντα Γρηγορίου³ και του μαθητή του Αθανασίου του Μετεωρίτη⁴, ο οποίος ίδρυσε στα μέσα του 14^{ου} αι. τη μονή του Μ. Μετεώρου, αρχίζει μια νέα περίοδος στο μοναχισμό των Μετεώρων ο οποίος συστηματοποιείται και οργανώνεται με βάση το κοινοβιακό σύστημα. Στην περαιτέρω ανάπτυξή του συνέβαλαν και οι σχετικές ευεργετικές πρωτοβουλίες του βυζαντινοσέρβου ηγεμόνα της Θεσσαλίας Συμεών Ούρεση Παλαιολόγου. Με ειδικά προστάγματα του (1358, 1362) και σιγυλλιώδες γράμμα του μητροπολίτη Λαρίσης Αντωνίου ο επικεφαλής της μονής Θεοτόκου της Δούπιανης έλαβε τον τίτλο του πρώτου της σκήτης Σταγών και μόνο εκείνος μπορούσε να αποκαλείται ηγούμενος.⁵ Το πρωτάτο της Δούπιανης διατηρήθηκε μέχρι τα τέλη του 15^{ου} με αρχές του 16^{ου} αι., οπότε η μονή του Μ. Μετεώρου απέκτησε προνομιακό καθεστώς με διοικητικές και πνευματικές αρμοδιότητες στη μοναστική κοινότητα.⁶ Έτσι, η λιθόπολη των Μετεώρων αναδείχτηκε στο σημαντικότερο ασκητικό-πνευματικό κέντρο της Θεσσαλίας σημειώνοντας στις αρχές του 16^{ου} αι. ιδιαίτερη ακμή κατόπιν και της ιδιαίτερης μέριμνας που επέδειξαν για τις μονές της οι

³ Heuzey – Daumet, *Mission archéologique de Macédoine*, 443· Σπ. Λάμπρος, «Συμβολαί εις την ιστορίαν των μονών των Μετεώρων», *Ν. Ελληνομνήμων* 2 (1905), 70-72· Αδαμαντίου, *Εργασίαι εν Μετεώροις*, 214· Skouvaras, *Meteora*, 22· Σοφιανός, *Εξακόσια χρόνια οργανωμένης μοναστικής παρουσίας*, 108· Μότσιου, *Οι Άγιοι των Μετεώρων*, 93-97, 109-110· Porf. Uspenskij, «Περιήγηση στις μονές των Μετεώρων (1859)», μτφρ. από τα ρωσικά: Δ. Δημητρίου, επιμέλεια: Ν. Ζδάνης, σχόλια: Κ. Σπανός, *Θεσσαλικό Ημερολόγιο* 61 (2012), 263.

⁴ Heuzey – Daumet, *Mission archéologique de Macédoine*, 443· Σπ. Λάμπρος, ό.π., *NE* 2 (1905), 72-73, 75· Donald Nicol, *Meteora: The Rock Monasteries of Thessaly*, revised edition, Variorum, London 1975, 73-76, 88-105· Μοναχή Θεοτέκνη, *Το πέτρινο δάσος των Μετεώρων*, 145-147· Σοφιανός, *Μετέωρα: Σύντομο ιστορικό χρονικό*, 1333· Μότσιου, *Οι Άγιοι των Μετεώρων*, 38-39, 49-50. Περί του βίου του οσίου Αθανασίου του Μετεωρίτη, βλ. ενδεικτικά: Νίκος Βέης, «Συμβολή εις την ιστορίαν των Μονών των Μετεώρων», *Βυζαντίς Α'* (1909), 208-236^{κς}, 237-270· Διονύσιος μητρ. Τρίκκης και Σταγών, *Τα Μετέωρα*, Αθήναι 1964, 102-108· Κοτοπούλης, *Τα Μετέωρα*, 44-62· Δ. Σοφιανός, *Ο Όσιος Αθανάσιος ο Μετεωρίτης: Βίος, Ακολουθία, Συναξάριον*, Προλεγόμενα – μετάφραση του βίου, κριτική έκδοση κειμένων, έκδ. Ι. Μ. Μεγάλου Μετεώρου, *Μετέωρα* 1990· Μότσιου, *Οι Άγιοι των Μετεώρων*, 29, 85-138· Γαλιτσίδου, *Καστράκι Μετεώρων*, 29· Uspenskij, *Περιήγηση στις μονές των Μετεώρων*, ό.π., *ΘΗ* 61 (2012), 263-264.

⁵ Heuzey – Daumet, *Mission archéologique de Macédoine*, 441-445· Αδαμαντίου, *Εργασίαι εν Μετεώροις*, 214-215, 221· Γιαννόπουλος, *Τα Μετέωρα*, 36-37· Μοναχή Θεοτέκνη, *Το πέτρινο δάσος των Μετεώρων*, 33-34· Αντωνόπουλος, *Το καθεστώς των μονών των Μετεώρων*, 1301-1302· Σοφιανός, *Μετέωρα: Σύντομο ιστορικό χρονικό*, 1332-1333· ο ίδιος, *Εξακόσια χρόνια οργανωμένης μοναστικής παρουσίας*, 111· Δ. Σοφιανός – Γ. Γαλάβαρης, *Τα εικονογραφημένα χειρόγραφα των μονών των Μετεώρων*, Τόμος Α'. Εισαγωγή – περιγραφές, ασπρόμαυροι πίνακες Α' - ΠΑ', Πρόλογος Παν. Βοκοτόπουλος, Αθήνα 2007, 22· Μότσιου, *Οι Άγιοι των Μετεώρων*, 33-35, 81-82· Uspenskij, ό.π., *ΘΗ* 61 (2012), 266· Φανή Λυτάρη, *Ο τοιχογραφικός διάκοσμος του 16^{ου} αιώνα στον Ιερό Ναό της Κοιμήσεως της Θεοτόκου στην Καλαμπάκα* (διδ. διατριβή, Φιλοσοφική Σχολή Ιωαννίνων), Ιωάννινα 2017, 23.

⁶ Αδαμαντίου, *Εργασίαι εν Μετεώροις*, 227· Georgitsoyanni, *Les peintures murales*, 26· Μότσιου, *Οι Άγιοι των Μετεώρων*, 40-41· Βλαχοστέργιος, *Μονή Βαρλαάμ Μετεώρων*, 37· Αλ. Γρηγορίου, «Το ταξίδι του Adolphe Napoléon Didron στη Θεσσαλία (1839)», *Θεσσαλικό Ημερολόγιο* (στο εξής *ΘΗ*) τ. 59 (2011), 314-315· Uspenskij, ό.π., *ΘΗ* 61 (2012), 275-276 και 62 (2012), 264-265.

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

μητροπολίτες Λαρίσης άγιος Διονύσιος Α΄ ο Ελεήμων († 1510), νέος κτίτωρ της μονής Αγίου Νικολάου Αναπαυσά, και ο άγιος Βησσαρίων Β΄ († 1540)⁷.

Σύμφωνα με την παράδοση η μοναστική πολιτεία των Μετεώρων απαρτιζόταν από 24 μονές, οι οποίες κατά τον L. Heuze⁸ ήταν οι εξής: Αγίου Πνεύματος, Αγίου Μοδέστου, Αλύσεως, Ογλιά, Αγίων Ταξιαρχών, Αγίου Γεωργίου, Αγίου Δημητρίου, Αγίου Αθανασίου, Αγίου Αντωνίου, Παναγίας, Αγίου Νικολάου Μπάντοβα, Μεγάλου Μετεώρου, Βαρλαάμ, Αγίου Στεφάνου, Αγίας Τριάδος, Αγίας Μονής, Ρουσάνου, Υπαπαντής, Αγίου Νικολάου Κοφινά, Παντοκράτορος, Καλλιστράτου, Υψηλοτέρας, Θεοτόκου Δούπιανης και Αγίου Νικολάου Αναπαυσά. Ταυτίζοντας ο Ν. Βέης⁹ τις ομώνυμες μονές Αγίου Νικολάου Κοφινά και Μπάντοβα προσθέτει στις ανωτέρω άλλα επτά μοναστηριακά κελιά που εντόπισε στο «Κατάστιχον διὰ τὴν ἀποκοπὴν τῶν κελλιωτῶν» και σε γράμματα μητροπολιτών Λαρίσης, τα οποία έχουν ως ακολούθως: Κωνσταντίου, Αγίου Παύλου, Παναγίας Μήκανης, Θεοστηρίκτου, Αγίων Θεοδώρων, Αγίου Ιωάννου Θεολόγου του επιλεγμένου Μπουνίλα και Αγίων Αποστόλων του Καλλίστου. Η ανάβαση των μοναχών στους υψηλούς και απόκρημνους βράχους των μονών και των κελιών γινόταν αρχικώς με αναρρίχηση, ενώ στη συνέχεια χρησιμοποιούνταν κρεμαστές σκάλες, κινητές γέφυρες και ανασυρόμενο καλάθι ή δίχτυ¹⁰.

⁷ Αδαμαντίου, Εργασίαι εν Μετέωροις, 211, 226· Δ. Σοφιανός, «Ο Μητροπολίτης Λαρίσης Άγιος Διονύσιος ο Ελεήμων († 1510) και οι εικονογραφικές παραστάσεις του», στο *Οικοδομή και Μαρτυρία: Έκφρασις αγάπης και τιμής εις τον Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Σερβίων και Κοζάνης Κύριον Διονύσιον*, εν Κοζάνη 1991, Β΄ 389-403· Σοφιανός – Τσιγαρίδας, *Ιερά Μονή Αγίου Νικολάου Αναπαυσά Μετεώρων*, 35-36.

⁸ Heuze – Daumet, *Mission archéologique de Macédoine*, 440 υποσ.2. Βλ. και Βέης, Συμβολή εις την ιστορίαν των Μονών των Μετεώρων, 236^{μζ-μη}· Ι. Βογιατζίδης, «Μικρά ανέκδοτα εκ Μετεώρων», *Δελτίον Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρείας της Ελλάδος* 7 (1910), 171 [ανατύπωση: *Τρικάλινα* 9 (1989), 95]· Γιαννόπουλος, *Τα Μετέωρα*, 52· Κούρος, *Τα Μετέωρα*, 36-37· Σκουναρας, *Meteora*, 33· Nicol, *Meteora*, 148· Μοναχή Θεοτέκνη, *Το πέτρινο δάσος των Μετεώρων*, 39· Γ. Βαρλάμος, *Μετεώρα: Σχέδια και υδατογραφίες*, Εμπορική Τράπεζα της Ελλάδος, Αθήνα 1988, 24· Νημάς, *Τρίκαλα - Καλαμπάκα – Μετέωρα*, 180-209· Robert Curzon, *Επισκέψεις στα μοναστήρια της Ανατολής. Τα μοναστήρια των Μετεώρων (Το ταξίδι στην Ήπειρο – Θεσσαλία)*, Πρόλογος: Κ. Μητσάκης, Μετάφραση: Μ. Μυγδανάλευρου, Σχόλια-επιμέλεια: Θ. Νημάς, εκδ. Αφοί Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1995, 87 υποσημ.· Άγια Μετέωρα. *Τ΄ άπαρτα κάστρα της πίστης και της Ρωμαιοσύνης*, Άγια Μετέωρα 1994, 29· Joseph Mélot, «Ταξίδι στη Θεσσαλία του 1913», μτφρ. Henri-Pierre Corrieu, σχόλια: Κ. Σπανός, *Θεσσαλικό Ημερολόγιο* τ.34 (1998), 341-342· Χατζηφώτης, *Τα κάστρα της Ορθοδοξίας*, Γ΄ 32-33· Σ. Χούλια – Τζ. Αλμπάνη, *Μετεώρα: Αρχιτεκτονική – Ζωγραφική*, εκδ. Adam Editions, Αθήνα 1999, 11· Μότσιου, *Οι Άγιοι των Μετεώρων*, 41-42· Γεώργιος Αποστολάκης, *Το καθεστώς του ιερού χώρου των Αγίων Μετεώρων*, Πρότυπες Θεσσαλικές Εκδόσεις, Τρίκαλα - Αθήνα 2009, 106· Βλαχοστεργίος, *Μονή Βαρλαάμ Μετεώρων*, 41-58· Σπύρου, *Η ανακήρυξη των Μετεώρων ως χώρου ιερού*, 11.

⁹ Βέης, Συμβολή εις την ιστορίαν των Μονών των Μετεώρων, 236^{μστ-νγ}, 278. Βλ. και Διον. Ζακυθνός, «Ανέκδοτα πατριαρχικά και εκκλησιαστικά γράμματα περί των μονών των Μετεώρων», *Ελληνικά* 10 (1937-1938), 288, όπου παρατίθεται το γράμμα του Λαρίσης Νεοφύτου Β΄ (Νοέμ. 1541).

¹⁰ David Urquhart, *The spirit of the East*, London 1838, τ.1, 271-272· G. F. Bowen, *Mount Athos, Thessaly and Epirus: Diary of a Journey from Constantinople to Corfu*, London, 1852, 157· Παν. Αραβαντινός, *Χρονογραφία της Ηπείρου των τε όμορων Ελληνικών και Ιλλυρικών χωρών διατρέχουσα κατά*

Από τον 17^ο αι. ο αριθμός των εν λειτουργία μονών των Μετεώρων¹¹ άρχισε να μειώνεται δραματικά λόγω των ληστρικών επιδρομών, της βαριάς φορολογίας, της απώλειας μεγάλου μέρους των κτημάτων τους, καθώς και των εσωτερικών αναταραχών και διαφωνιών τους, με αποτέλεσμα να λειτουργούν σήμερα μόνο έξι εξ αυτών: Μεταμορφώσεως (Μ. Μετέωρου), Βαρλαάμ, Αγίας Τριάδος, Αγίου Νικολάου Αναπαυσά, Αγίου Στεφάνου (γυναικεία) και Ρουσάνου (γυναικεία)¹².

σειράν τα εν αυταίς συμβάντα από του σωτηρίου έτους μέχρι του 1854, εν Αθήναις 1856, Β' 105· Σπυρίδων Παγανέλης, *Οδοιπορικά σημειώσεις: Α' Οι σεισμοί της Χίου, Β' Η στρατιωτική κατάληψις Άρτης και Θεσσαλίας*, εν Αθήναις 1883, 333-338 όπου περιγράφει την ανάβασή του με δίκτυ στη Μονή Μ. Μετέωρου στις 26 Αυγ. 1881· Γ. Γεγλές, «Τα Μετέωρα», *Κυψέλη Β'*, φ. 22 (Οκτ. 1885), 429 [αναδημοσίευση: *Φάρος της Μακεδονίας*, έτος ΙΑ', αρ.993 (9-11-1885), 3]· Γεώργιος Κούρτων (Άγγλος βουλευτής), «Αι μοναί των Μετεώρων», *Εστία εικονογραφημένη* (Ιαν. – Ιούν. 1891), 296-299· Robert Curzon, *Visits to Monasteries of the Levant*, London 1897, 195, 201 [ελληνιστί: *Επισκέψεις στα μοναστήρια της Ανατολής*, ό.π., 88, 93-94]· Χ. Χριστοβασίλης, «Εις τα Μετέωρα: Οδοιπορική ανάμνησις», *Εστία εικονογραφημένη* (Ιαν. – Ιούν. 1891), 343-346· ο ίδιος, *Διηγήματα θεσσαλικά*, Αθήνα 1900, 76-80, 84· Αμαλία Παπασταύρου, «Οδοιπορικά σημειώσεις – Τα Μετέωρα», *Παρνασσός* 15 (1892), 553· Χ. Βαμβουκίδου, «Απ' τα Μετέωρα», *Εφημερίς των Κυριών* 25, αρ.1009 (1-15 Ιουλ. 1911), 1707-1708· Αδαμαντίου, Εργασίαι εν Μετέωροις, 212· Κοτοπούλης, *Τα Μετέωρα*, 32-33· J.J. Björnsthål, *Το Οδοιπορικό της Θεσσαλίας 1779*, μετάφραση, προλεγόμενα, σημειώσεις: Μεσεβρινός, *Τα Τετράδια του Ρήγα*, Θεσσαλονίκη 1979, 72, 77-79, 80-81, 92, 98-99· Μοναχή Θεοτέκνη, *Το πέτρινο δάσος των Μετεώρων*, 28-29, 47-49· Νημάς, *Τρίκαλα - Καλαμπάκα – Μετέωρα*, 176· Christofer Wordsworth, *Ελλάδα. Μια περιπλάνηση στα τοπία και την ιστορία της*, Μετάφραση-απόδοση: Π. Δημουλέας, επιμέλεια: Ι. Πολυδώρου, εκδόσεις Εκάτη, 1995, 207-208· Έντουαρντ Έβερρετ, *Σελίδες Ημερολογίου 1819*, *Κέρκυρα – Ιωάννινα – Μετέωρα – Τύρναβος – Δελφοί – Αθήνα – Καλάβρυτα – Κωνσταντινούπολη – Βουκουρέστι*, Εισαγωγή – μετάφραση – σχόλια: Α. Φραντζή, Επιμέλεια & σχόλια εικονογράφησης: Στ. Φινόπουλος, εκδ. Τροχαλία, Αθήνα 1996, 86 [βλ. και Wordsworth, Ch., «Ταξίδι στη Θεσσαλία του 1833», μετάφραση: Σ. Κύρκος, εισαγωγή – σχόλια – επιμέλεια: Κ. Πάνος, *Θεσσαλικό Ημερολόγιο* 30 (1996), 29-30]· Paul Monceau, «Ταξίδι στη Θεσσαλία του 1887», μετάφραση: Henri-Pierre Corrieu, σχόλια: Κ. Σπανός, *Θεσσαλικό Ημερολόγιο* τ.36 (1999), 60· Θεόδωρος Παλιούγκας, *Η Θεσσαλία στο Οδοιπορικό του περιηγητή Εβλιγιά Τσελεμπή (1668)*, Εισαγωγή - μετάφραση - σχόλια, Λαογραφικό Ιστορικό Μουσείο Λάρισας, Λάρισα 2001, 74-77· Η. Τοζερ, «Περιήγηση στη Θεσσαλία το 1869», μτφρ. Αλ. Γαλανούλης, σχόλια: Κ. Σπανός, *Θεσσαλικό Ημερολόγιο* 44 (2003), 93-95, 99-100, 104· Alfred Philippson, *Θεσσαλία και Ήπειρος. Ταξίδια και εξερευνήσεις στη Βόρεια Ελλάδα [1897]*, Μετάφραση: Αρ. Σφέικος, Εισαγωγή: Αρ. Σφέικος – Διον. Νημά, Σχόλια: Θ. Νημάς, εκδόσεις Δέσποινα Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 2014, 192· Αλ. Γρηγορίου, *Το ταξίδι του Adolphe Napoléon Didron*, 310-311· ο ίδιος, «Το ταξίδι του James John Best στη Θεσσαλία (1839)», *Θεσσαλικό Ημερολόγιο* 67 (2015), 389.

¹¹ Ευαγγελίδης – Μαυρογένης, *Ελλάς*, 330· Κούρτων, *Αι μοναί των Μετεώρων*, 228· Κούρος, *Τα Μετέωρα*, 39-42· Κοτοπούλης, *Τα Μετέωρα*, 93-101· Τσούρας, *Οι βράχοι των Μετεώρων*, 1307-1308· Σοφιανός, *Μετεώρα: Σύντομο ιστορικό χρονικό*, 1333.

¹² Βογιατζίδης, *Μικρά ανέκδοτα εκ Μετεώρων*, 171 [ανατύπωση: *Τρικάλινά 9* (1989), 95]· Stelios Papadopoulos, *Meteora - Western Thessaly*, Athens 1961, 5-14· Skouvaras, *Meteora*, 35-77· Nikonanos, *Meteora*, 21-87· Αντωνόπουλος, *Το καθεστώς των μονών των Μετεώρων*, 1303· Σοφιανός, *Μετεώρα: Σύντομο ιστορικό χρονικό*, 1333· Μότσιου, *Οι Άγιοι των Μετεώρων*, 47· Αρχιμ. Χρυσόστομος Τέτσιος, «Αναστηλώσεις παλαιόφρων ιερών μονών των Μετεώρων με σεβασμό στην παράδοση και το οικοσύστημα», στο *Πανελλήνιον Μοναστικόν Συνέδριον: Ο αναλλοίωτος ορθόδοξος μοναχισμός ελπίδα σωτηρίας στην ανατολή της 3^{ης} χιλιετίας (Άγια μετέωρα 12-14 Σεπτ. 2000)*, Ιερά Σύνοδος της Εκκλησίας της Ελλάδος, Αθήνα 2003, 341-348· Κεσελόπουλος, *Μετεώρα*, 442-457· Αποστολάκης, *Το καθε-*

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

2. Ιστοριογραφικές αναφορές περί των μονών Αγίου Μοδέστου και Αλύσεως

Οι ιστορικές πληροφορίες που παρέχονται από τις πηγές για τους πρώτους αιώνες λειτουργίας των μονών των Μετεώρων είναι ιδιαίτερα πενιχρές. Μάλιστα η ιστορική διαδρομή κάποιων εξ αυτών παραμένει σχεδόν αφανής μέχρι το τέλος της λειτουργίας τους, όπως παρατηρείται και για τις δύο εξεταζόμενες μονές του Αγίου Μοδέστου (Μόδι) και της Αλύσεως (Άλυσ(σ)ος).

Ο Αδαμαντίου¹³ πιθανολογεί ότι ιδρύθηκαν περί τα τέλη του 14^{ου} με αρχές του 15^{ου} αιώνα. Ωστόσο η μονή Αγίου Μοδέστου μνημονεύεται στο πρακτικό αναγραφής των ορίων, δικαίων και κτημάτων της επισκοπής Σταγών «Διάγνωσις», που συντάχθηκε τον Απρίλιο του 1163 με εντολή του αυτοκράτορα Μανουήλ Α΄ Κομνηνού κατόπιν αιτήματος άδηλου επισκόπου Σταγών, στο οποίο σημειώνεται: «τὴν γῆν τοῦ ἁγίου Μοδέ[στου τῆ]ν κατεχομένην(ην) π(αρά) τ(ῆς) ἁγιωτ(ά)τ(ης) ἐπισκοπ(ῆς) [Σταγών]»¹⁴. Αν η μνεία αυτή αφορά πράγματι στη μονή του Αγίου Μοδέστου, τότε ο 12^{ος} αιώνας αποτελεί terminus ante quem για την ίδρυσή της. Μάλιστα κατά τον Ν. Αντωνόπουλο¹⁵ αποτελεί την πρώτη μαρτυρούμενη μονή των Μετεώρων. Μνημονεύεται επίσης σε χρυσόβουλλο (Μάρ. 1336) του Ανδρονίκου Γ΄ Παλαιολόγου περί των ορίων της επισκοπής Σταγών, το οποίο αποτυπώθηκε στον εσωνάρθηκα του ναού Κοιμήσεως της Θεοτόκου Καλαμπάκας¹⁶. Με αυτήν σχετίζεται πιθανότατα

στώς του ιερού χώρου των Αγίων Μετεώρων, 107· Σπύρου, Η ανακήρυξη των Μετεώρων ως χώρου ιερού, 12-20.

¹³ Αδαμαντίου, Εργασίαι εν Μετεώροις, 218. Βλ. και Γιαννόπουλος, Τα Μετέωρα, 33· Χατζηφώτης, Τα κάστρα της Ορθοδοξίας, Γ΄ 104· ο ίδιος, Δεκαπέντε εγκαταλειμμένα μοναστήρια στα Μετέωρα, 127· Μοναχή Θεοτέκνη, Το πέτρινο δάσος των Μετεώρων, 33.

¹⁴ Το μεγαλύτερο τμήμα του πρακτικού αυτού διασώζεται στη μονή Βαρλαάμ ενώ το υπόλοιπο στην Εθνική Βιβλιοθήκη του Παρισιού. Περισσότερα βλ. Βέης, Συμβολή εις την ιστορίαν των Μονών των Μετεώρων, 236^{υθ}· Charles Astruc, «Un document inédit de 1163 sur l'évêché thessalien de Stagi (Parisinus Suppl. Gr. 1371)», Bulletin de Correspondance Hellénique 83 (1959), 206-246· Έρα Βρανούση, «Το αρχαιότερο σωζόμενο έγγραφο για τη θεσσαλική επισκοπή Σταγών (του έτους 1163). Ανέκδοτα τεμάχια του εγγράφου και μερικές πρώτες παρατηρήσεις», Σύμμεικτα 7 (1987), 19-32· Δ. Σοφινός, «Acta Stagorum: Τα υπέρ της θεσσαλικής επισκοπής Σταγών παλαιά βυζαντινά έγγραφα (των ετών 1163, 1336 και 1393). Συμβολή στην ιστορία της επισκοπής», Τρικαλινά 13 (1993), 12-27, 33-40 και πιο συγκεκριμένα τις σσ. 18, 24· Διονύσιος μητρ. Τρίκκης και Σταγών, Τα Μετέωρα, Αθήναι 1964, 148· Κοτοπούλης, Τα Μετέωρα, 28, 190· Μετέωρα. Οι ιεροί βράχοι και η ιστορία τους, 102· Βλαχοστέργιος, Μονή Βαρλαάμ Μετεώρων, 51· Μοναχή Θεοτέκνη, Υπόλειμμα πύργου και ερείπια της παλαιάς μονής του Αγίου Μοδέστου, στον ιστότοπο <https://agiameteora-friends.net/index.php/%CE%BA%CE%B1%CF%84%CE%B1%CE%BA%CE%BF%CE%BC%CE%B2%CE%B5%CF%83-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%B1%CE%BD%CE%BF%CF%85/152-ereipia-palaion-monastirion/6115-iera-moni-agiou-modestou.html> (προσπέλαση: 12.06.2020).

¹⁵ Αντωνόπουλος, Το καθεστώς των μονών των Μετεώρων, 1301.

¹⁶ Γ. Σωτηρίου, «Βυζαντινά μνημεία της Θεσσαλίας ΙΓ΄ και ΙΔ΄ αιώνας (Συμβολή εις την Βυζαντινήν αρχιτεκτονικήν της τελευταίας περιόδου), Η Βασιλική της Κοιμήσεως της Θεοτόκου εν Καλαμπάκα», Επετηρίς Εταιρείας Βυζαντινών Σπουδών 6 (1929), 292· Σοφινός, Acta Stagorum, 27-54· Βλαχοστέργιος, Μονή Βαρλαάμ Μετεώρων, 51· Λυτάρη, Ο τοιχογραφικός διάκοσμος, 18-19· Αλ. Αναγνωστόπουλος - Π. Ανδρούδης, Ο βυζαντινός ναός Κοιμήσεως Θεοτόκου Καλαμπάκας, Θεσσαλονίκη 2018, 13-14.

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

και η ράχη του «Μοδίου», που μνημονεύεται σε σιγίλλιο (1614) του οικουμενικού πατριάρχη Τιμοθέου Β' περί καθορισμού των ορίων και ιδιοκτησιών της μονής Ρουσάνου: «ἀπὸ τῆς Σκήτεως, ἕως τοῦ Καλλιστράτου καὶ τοῦ Ταξιάρχου, τῆς ράχης Τζέρτζη, τοῦ Μοδίου (...) καὶ ἕως τῆς θρύσεως τοῦ Ἀγίου Νικολάου»¹⁷.

Σύμφωνα με το «Σύγγραμμα ιστορικόν» ο πρώτος της σκήτης Σταγών ιερομόναχος Νεῖλος ανήγειρε άλλους τρεις ναούς εκτός από εκείνον της Αναλήψεως στη μονή της Υπαπαντής (1367)¹⁸. Σχολιάζοντας τη μνεία αυτή ο αρχιμ. Πορφύριος Ουσπένσκι¹⁹ τους ταυτίζει με τους ναούς του Αγίου Πνεύματος, του Αγίου Μοδέστου και της Αλύσεως. Αντιθέτως, ο Αδαμαντίου²⁰ έχοντας υπόψη του την επιγραφή του ναΐσκου της Υπαπαντής πιθανολογεί ότι επρόκειτο για τους ναούς των μονών Υψηλοτέρας, Αγίου Δημητρίου και Αγίου Γεωργίου, ενώ κατά τον Βογιατζίδη²¹ ήταν οι ναοί του Αγίου Δημητρίου, του Αγίου Πνεύματος και της Θεοτόκου.

Όπως προκύπτει από μοναστηριακά οθωμανικά έγγραφα του 16^{ου} αι., ο βράχος της μονής Αγίου Μοδέστου μνημονεύεται ως εδαφικό όριο σε χωράφια που πουλήθηκαν στη μονή Βαρλαάμ από κάποιον χριστιανό κάτοικο της Κόπραινας (13-22 Δεκ. 1529)²² και από τον γενίτσαρο Μεχμέτ κάτοικο του οικισμού Αλώνια των Τρικάλων (9 Ιουλ. 1556)²³, ενώ αναφέρεται ότι και η ίδια κατείχε τσιφλίκια στην Κόπραινα²⁴.

Ασφαλές τεκμήριο για τη λειτουργία των μονών Αγίου Μοδέστου και Αλύσεως αποτελεί το «Κατάστιχον διὰ τὴν ἀποκοπὴν τῶν κελλιωτῶν»²⁵, που είναι γραμμένο σε παράφυλλο του κώδ. 372 της μονής Μ. Μετεώρου, το οποίο κατά τον Βέη χρονολογείται μετά το 1614, καθότι μνημονεύεται η νέα μονή της Παναγίας, η οποία ανε-

¹⁷ Uspenskij, *Vostok Christianskij*, 215, 481. Βλ. και Βέης, Συμβολή εις την ιστορίαν των Μονών των Μετεώρων, 236^{μθ}. Διονύσιος μητρ. Τρίκκης και Σταγών, *Τα Μετέωρα*, 148· Κοτοπούλης, *Τα Μετέωρα*, 190· Βλαχοστέργιος, *Μονή Βαρλαάμ Μετεώρων*, 51.

¹⁸ Heuzezy-Daumet, *Mission archéologique de Macédoine*, 441-442. Βλ. Philippson, *Θεσσαλία και Ἡπειρος*, 191· Αδαμαντίου, Εργασίαι εν Μετέωροις, 216, 225 σημ. 1· Γιαννόπουλος, *Τα Μετέωρα*, 31-33.

¹⁹ Uspenskij, *Vostok Christianskij*, 251.

²⁰ Αδαμαντίου, Εργασίαι εν Μετέωροις, 217. Με την άποψη του Αδαμαντίου συμφωνεί και ο Ι. Βογιατζίδης, «Το Χρονικόν των Μετεώρων. Ιστορική ανάλυσις και ερμηνεία», *Επετηρίς Εταιρείας Βυζαντινών Σπουδών* 2 (1925), 168.

²¹ Βογιατζίδης, Το Χρονικόν των Μετεώρων, 168-170.

²² Σοφία Λαΐου, *Τα οθωμανικά έγγραφα της Μονής Βαρλαάμ Μετεώρων (16^{ος}-19^{ος} αι.)*, Αθήνα 2011, 81.

²³ Ο.π., 104.

²⁴ Ο.π., 116 υποσημ. 33.

²⁵ Βέης, Συμβολή εις την ιστορίαν των Μονών των Μετεώρων, 236^{μς}. Βλ. και Διονύσιος μητρ. Τρίκκης και Σταγών, *Τα Μετέωρα*, 148· Αποστολάκης, *Το καθεστώς του ιερού χώρου των Αγίων Μετεώρων*, 106· Κοτοπούλης, *Τα Μετέωρα*, 40-42· *Μετεώρα. Οι ιεροί βράχοι και η ιστορία τους*, 103· Βλαχοστέργιος, *Μονή Βαρλαάμ Μετεώρων*, 51· Μοναχή Θεοτέκνη, Υπόλειμμα πύργου και ερείπια της παλαιάς μονής του Αγίου Μοδέστου, ό.π.· η ίδια, Ιερά μονή προσκυνήσεως της Αλύσεως του Αποστόλου Πέτρου Αγίων Μετεώρων, στον ιστότοπο <https://agiameteora-friends.net/index.php/%CE%BA%CE%B1%CF%84%CE%B1%CE%BA%CE%BF%CE%BC%CE%B2%CE%B5%CF%83-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%B1%CE%BD%CE%BF%CF%85/152-ereipia-palaion-monastirion/6047-iera-mon-i-proskyniseos-tis-alyseos-tou-apostolou-petrou-agion-meteoron.html> (προσπέλαση: 12.06.2020).

γέρθηκε και ανακαινίσθηκε περί το έτος αυτό. Σχολιάζοντας ο ίδιος το περιεχόμενό του σημειώνει ότι αναγράφονται τα άσπρα που έδιναν κάθε χρόνο οι μονές-κελλιά των Μετεώρων στη μονή Μεταμορφώσεως, η οποία όπως προαναφέρθηκε είχε αποκτήσει προνομιακές διοικητικές αρμοδιότητες στη μετεωρίτικη μοναστική κοινότητα²⁶. Διαφορετική άποψη όμως διατυπώνει ο Βογιατζίδης²⁷, ο οποίος πιθανολογεί ότι γράφτηκε περί το 18^ο αι. και τα αναγραφόμενα ποσά δεν αφορούσαν σε ετήσιο προς την επισκοπή Σταγών ή προς τη μονή Μεταμορφώσεως, αλλά κάποια έκτακτη εισφορά για την αντιμετώπιση άδηλης οικονομικής ανάγκης της μοναστικής κοινότητας, στην οποία κλήθηκαν να συμβάλουν κατ' αποκοπή οι μονές και τα κελλιά. Σε κάθε περίπτωση, πάντως, όπως διαπιστώνεται από τον ενδιαλαμβανόμενο στο *Κατάστιχο πίνακα*²⁸, τα εισοδήματα των μονών Αγίου Μοδέστου και Αλύσεως ήταν αρκετά περιορισμένα, δεδομένου ότι το ποσό της καταβολής τους ανερχόταν στα 18 και 19 άσπρα αντιστοίχως, ενώ το ανώτερο ετήσιο των λοιπών μετεωρίτικων μονών ανερχόταν στα 100 και το κατώτερο στα 10 άσπρα.

²⁶ Βέης, Συμβολή εις την ιστορίαν των Μονών των Μετεώρων, 236^{μς}.

²⁷ Ι. Βογιατζίδης, «Κριτική: Συμβολή εις την ιστορίαν των μονών των Μετεώρων υπό Ν. Βέη, εν Βυζαντίδι τ.Α'. Εν Αθήναις 1909 σελ. 191-332' προσθ. και διορθ. αυτόθι σ.684 και τ.Β' 1911 σ.261-262», *Αθηνά ΚΔ'* (1912), 358-362.

²⁸ *Κατάστιχον διὰ τὴν ἀποκοπὴν τῶν κελιωτῶν*

ὁ παντῶκράτορας ἄσπρα ξε
 ὁ ἅγιος νικόλαος ὁ ἀναπαυσᾶς ἄσπρα ρ
 ἡ ὑψηλοτέρα ἄσπρα ξε
 ὁ θαρλάμ ἄσπρα κε
 τὸ κελὶ τοῦ κωνσταντίου ἄσπρα ιε
 ἡ παναγία ἡ νέα μονὴ ἄσπρα ι
 ὁ ἅγιος παῦλος ἄσπρα ι
 τοῦ ρουσάνου ἄσπρα λ
 τὸ μόδιον ἄσπρα ιη
 τοῦ καλιστράτου ἄσπρα λε
 ὁ ἅγιος γεώργιος ἄσπρα κε
 ὁ ἅγιος νικόλαος, ὁ κοφινὰς ἄσπρα λ
 ἡ ἄλυσος ἄσπρα ιθ
 ἡ ἁγία τριάδα ἄσπρα –
 ἡ ὑπαπαντῇ ἄσπρα λ
 ὁ ἅγιος δημήτριος ἄσπρα κε
 ἡ μίκανη ἄσπρα λ
 τοῦ κάλιστου ἄσπρα λε
 τοῦ μπουνίλα ἄσπρα μ

Βλ. Βέης, Συμβολή εις την ιστορίαν των Μονών των Μετεώρων, 278. Φωτογραφία του *Κατάστιχου* βλ. Α. Βρανούσης, Τα χειρόγραφα των Μετεώρων εκ των καταλοίπων του Ν. Βέη, Αθήναι 1967, πιν. ΧΛΙ. Βλ. και Βογιατζίδης, Μικρά ανέκδοτα εκ Μετεώρων», 171 [ανατύπωση: *Τρικαλινά* 9 (1989), 95]· ο ίδιος, Κριτική: Συμβολή εις την ιστορίαν, ό.π., *Αθηνά ΚΔ'* (1912), 358-362· Αντωνόπουλος, Το καθεστώς των μονών των Μετεώρων, 1303.

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ας σημειωθεί ωστόσο ότι οι δύο αυτές μονές δεν μνημονεύονται στο «Σύγγραμμα ιστορικών» (post Αύγ. 1529)²⁹ ούτε και στην αναφορά που απέστειλαν κάποιες μονές των Μετεώρων στον ηγεμόνα της Μολδοβλαχίας Ιωάννη Βασίλειο Λούπο (ca 1634-1653)³⁰ αιτούμενες οικονομική ενίσχυση. Παρά τη μη μνημόνευσή τους στις πηγές αυτές ο Ουσπένσκι³¹ εκφράζει τη βεβαιότητα ότι ήταν εν λειτουργία και είχαν διασωθεί από τις λεηλασίες και τις καταστροφές, γεγονός που πιστοποιείται και από τη συμπερίληψή τους στο μνημονευθέν *Κατάστιχο*. Περιερχόμενος ο ίδιος την περιοχή κατά τον Απρίλιο του 1859 και αντικρίζοντας από μακριά την Άλυσσο την περιγράφει ως ένα άσχημο ψηλό βράχο, έμπροσθεν του οποίου διέκρινε πάνω από τα χαλάσματα της ερειπωμένης μονής των Αγίων Αποστόλων τη φανταστική εικόνα ενός απολιθώματος, που το παρομοίασε με τη μορφή γαλαζοφορεμένου καλόγερου καθημένου σε πολυθρόνα μπροστά σε μοναστηριακή πύλη³². Διαβαίνοντας κατά την περιήγησή του το Καστράκι είδε στο ναό Κοιμήσεως της Θεοτόκου παλιές φορητές εικόνες του έτους 1642, οι οποίες σύμφωνα με τη μαρτυρία των κατοίκων του χωριού είχαν μεταφερθεί εκεί από την ερημωμένη μονή Αλύσεως,³³ γεγονός που υποδηλώνει ότι εικόνες, ιερά σκεύη, βιβλία και λοιπά αντικείμενα αυτής είχαν διασπαρθεί μετά τη διάλυσή της στους πλησιόχωρους ναούς και μονές των Μετεώρων.

Από τον 17^ο και κυρίως τον 18^ο αι. η μοναστική πολιτεία των Μετεώρων παρακμάζει και οι λειτουργούσες μονές σταδιακά μειώνονται, με συνέπεια στα τέλη του 18^{ου} αι. να μαρτυρείται η λειτουργία μόνο 6-8 εξ αυτών³⁴, στις οποίες όμως δεν συ-

²⁹ Σε αυτό μνημονεύονται οι μονές Μεταμορφώσεως, Παντοκράτορος, Στύλου, Προδρόμου, Αγίου Νικολάου Αναπαυσά, Αγίου Νικολάου του Κοφινά, Βαρλαάμ, Υπαπαντής, Ρουσάνου, Καλλιστράτου, Αγίας Τριάδος και Υψηλοτέρας. Βλ. Heuzey – Daumet, *Mission archéologique de Macédoine*, 441-447· Βέης, Συμβολή εις την ιστορίαν των Μονών των Μετεώρων, 236^{μκ}· Κοτοπούλης, *Τα Μετέωρα*, 40· Σοφιανός, Εξακόσια χρόνια οργανωμένης μοναστικής παρουσίας, 106, 132· Σοφιανός – Γαλάβαρης, *Τα εικονογραφημένα χειρόγραφα των μονών των Μετεώρων*, Α' 22.

³⁰ Σε αυτήν μνημονεύονται οι μονές Μ. Μετεώρου, Βαρλαάμ, Ρουσάνου, Αγίου Στεφάνου, Αγίας Τριάδος, Αγίου Νικολάου Αναπαυσά, Προδρόμου, Αγίας Μονής, Υπαπαντής, Τριών Ιεραρχών, Υψηλοτέρας και Αγίου Δημητρίου. Βλ. Uspenskij, *Vostok Christianskij*, 253 [ελληνιστί: Uspenskij, Περιήγηση στις μονές των Μετεώρων, ό.π., *ΘΗ* 62 (2012), 268]· Βέης, Συμβολή εις την ιστορίαν των Μονών των Μετεώρων, 236^{μζ}, ^{νε-νστ}, 279-283· Κοτοπούλης, *Τα Μετέωρα*, 42· Αναγνωστόπουλος, *Οι τοιχογραφίες του Καθολικού*, 22.

³¹ Uspenskij, *Vostok Christianskij*, 253.

³² Πρόκειται για το σύμπλεγμα των βράχων «φρουρίου» της Αγίας (Αϊάς) και της Αλύσου, βλ. Porf. Uspenskij, «Περιήγηση στις μονές των Μετεώρων (1859)», μτφρ. από τα ρωσικά: Ε. Δεμίρη - Δ. Δημητρίου, σχόλια: Ν. Ζδάνης, *Θεσσαλικό Ημερολόγιο* 54 (2008), 71-73.

³³ Uspenskij, *Vostok Christianskij*, 234, 253.

³⁴ Ο Björnsthål, *Το Οδοιπορικό της Θεσσαλίας*, 72-99, που περιηγήθηκε τα Μετέωρα στα 1779, μνημονεύει τις μονές Μ. Μετεώρου, Αγίου Στεφάνου, Βαρλαάμ, Ρουσάνου, Αγίας Τριάδος και Αγίου Νικολάου Αναπαυσά και από τις ερειπωμένες μονές του Τιμίου Προδρόμου και της Υψηλοτέρας [βλ. και Ν. Κατοίκος, «Εκκλησιαστικές ειδήσεις στο Θεσσαλικό Οδοιπορικό του Σουηδού Μπγέρνστολ (1779)», *Θεσσαλικό Ημερολόγιο* 4 (1983), 23-25]. Κατά τον Cockerell από τα 18 μοναστήρια που λειτουργούσαν παλιότερα είχαν απομείνει στα 1814 μόνο δέκα, βλ. τη σχετική επιστολή του (9-2-1814) στο T. S. Hughes, *Travels in Sicily, Greece and Albania*, London 1820, τ.1, 505. Ο Curzon, *Visits to Mon-*

μπεριλαμβάνονταν οι μονές Αγίου Μοδέστου και Αλύσεως. Μολαταύτα σε χαλκογραφία των Μετεώρων, που φιλοτέχνησε στα 1782 ο μοναχός Παρθένιος³⁵, απεικονίζονται μεταξύ άλλων και τα μοναστηριακά συγκροτήματα των εν λόγω μονών με ευδιάκριτη τη σκάλα ανόδου στους ομώνυμους βράχους τους.

Χαλκογραφία της μοναστικής λιθόπολης των Μετεώρων του μοναχού Παρθενίου (1782).
Πηγή: εφ. *Η Καθημερινή* – Επτά Ημέρες (6/2/1994), Αφιέρωμα: Μετέωρα, σ.13

asteries of the Levant, 192-214 [ελληνιστί: *Επισκέψεις στα μοναστήρια της Ανατολής*, ό.π., 87-107], αναφέρει ότι στα 1834 που επισκέφθηκε τα Μετέωρα λειτουργούσαν επτά μονές, ενώ στις μονές Αγίου Νικολάου και Αγίας, από τις οποίες είχαν αποχωρήσει πριν από λίγο καιρό οι μοναχοί, είχαν βρει προσωρινά καταφύγιο οι κάτοικοι της Καλαμπάκας λόγω των ληστρικών επιδρομών. Επτά μονές αναφέρει στα 1859 και ο Uspenskij, *Vostok Christianskij*, 253 [ελληνιστί: *ΘΗ* 57 (2010), 226]: Μ. Μετεώρου, Αγίου Στεφάνου, Αγίας Τριάδος, Βαρλαάμ, Ρουσάνου, Αγίου Νικολάου Αναπαυσά και Αγίας Μονής. Τις ίδιες μονές βρήκε εν λειτουργία και ο Σπ. Παγανέλης, *Οδοιπορικά σημειώσεις*, 329-330, ο οποίος περιηγήθηκε την περιοχή κατά τον Αύγουστο του 1881. Λίγα χρόνια αργότερα, στα 1889, ο Philippson *Θεσσαλία και Ήπειρος*, 192, κάνει λόγο για τη λειτουργία πέντε μονών και την εγκατάβιωση κάποιων μοναχών στις σπηλιές των βράχων. Περισσότερες σχετικές πληροφορίες βλ. L. Heuzey, *Les couvents des Météores en Thessalie d'après un manuscrit grec* (Extrait de la *Revue Archéologique*), Paris 1864, 5· Αδαμαντίου, *Εργασίαι εν Μετεώροις*, 228· Βέης, *Συμβολή εις την ιστορίαν των Μονών των Μετεώρων*, 236^{μη}, 278· Tozer, *Περιήγηση στη Θεσσαλία το 1869*, 97· Γρηγορίου, *Το ταξίδι του Adolphe Napoléon Didron*, 310.

³⁵ Για τη χαλκογραφία βλ. Leon Heuzey, *Οδοιπορικό στην τουρκοκρατούμενη Θεσσαλία το 1858* [*Excursion dans la Thessalie Turque en 1858*, Paris 1927], μτφρ. Χ. Δημητρουλόπουλος, σχόλια-επιμέλεια: Θ. Νημάς, εκδ. Αφοί Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1991, 172· εφ. *Η Καθημερινή* – Επτά Ημέρες (Κυριακή 6 Φεβρ. 1994), Αφιέρωμα: Μετέωρα – Η Ισαγγελη Πολιτεία, σ.13· Χατζηφώτης, *Τα κάστρα της Ορθοδοξίας*, Γ' 32· Τα χειρόγραφα των Μετεώρων. Κατάλογος περιγραφικός των χειρογράφων κωδίκων των αποκειμένων εις τας Μονάς των Μετεώρων εκδιδόμενος εκ των καταλοίπων Νίκου Α. Βέη. Τόμος Α'. Τα χειρόγραφα της Μονής Μεταμορφώσεως, Προλεγόμενα – προσθήκαι: Λ. Βρανούση - Δ. Σοφιανού, Ακαδημία Αθηνών, Αθήναι 2^η 1998, εκκ. Γ'.

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Περιγράφοντας στα 1856 ο Παν. Αραβαντινός³⁶ τα Μετέωρα χαρακτηρίζει τις δύο αυτές μονές ως έρημες και ακατοίκητες και το βράχο Μόδι ως τη «μετεωροτέρα πέτρα», ενώ ο Heuze³⁷ επισκεπτόμενος την περιοχή στα 1858 μνημονεύει στο Οδοιπορικό του το βράχο Άλυσσο σημειώνοντας ότι προστατεύει το Καστράκι ως ένα τεράστιο βόρειο τείχος μαζί με άλλους πλησιόχωρους βράχους. Μεταξύ των κατεστραμμένων μονών των Μετεώρων συμπεριλαμβάνονται, επίσης, και από τον διατελέσαντα ηγούμενο στη μονή του Μ. Μετεώρου ιερομόναχο Πολύκαρπο Ραμμίδα, ο οποίος τοποθετεί την ίδρυσή τους στη βυζαντινή περίοδο. Προβαίνοντας αυτός, στα 1882, σε μια συνοπτική περιγραφή της τοπογραφίας τους σημειώνει ότι τα ερείπια της μονής Αγίου Μοδέστου³⁸ βρίσκονται στο ανατολικό τμήμα των Μετεώρων κοντά στην Καλαμπάκα επάνω σε ευρύχωρο, υψηλό και δυσανάβατο βράχο που έχει έκταση 35 στρέμ. και ύψος πάνω από 120 πήχεις σε όλες τις πλευρές του. Για την αφιερωμένη στην προσκύνηση της τιμίας αλυσίδας του Απ. Πέτρου κατεστραμμένη μονή της Αλύσεως³⁹ αναφέρει ότι βρίσκεται κοντά στην Καλαμπάκα επάνω σε κυκλοτερή δυσανάβατο βράχο επιφάνειας 15 στρεμ., του οποίου το ύψος από την πλευρά της σκάλας είναι 80 πήχεις, ενώ στις άλλες πλευρές του υπερβαίνει τις 300, προσθέτοντας επιπλέον ότι διέθετε ναό και ευρύχωρο ομβροδέκτη⁴⁰.

Διερευνώντας την ιστορία της μοναστικής πολιτείας των Μετεώρων ο Nicol⁴¹ γράφει ότι ο βράχος Μόδι έλαβε την ονομασία του από το κελλί του Αγίου Μοδέστου που υπήρχε επάνω σε αυτόν, το οποίο κατά το 1614 αποτελούσε μετόχι της μονής Ρουσάνου. Τοποθετεί το βράχο Άλυσσο ή Άλτσο απέναντι από τη μονή της Αγίας Τριάδος και αποδίδει την ονομασία του στο αφιερωμένο στην αλυσίδα του Απ. Πέτρου κελλί που υπήρχε παλιότερα επάνω σε αυτόν. Παραθέτει ωστόσο και μια άλλη ερμηνεία, η οποία συσχετίζει την επωνυμία του με μια αλυσίδα που κατά την παράδοση ήταν στερεωμένη στη βάση του.

³⁶ Αραβαντινός, *Χρονογραφία της Ηπείρου*, Β' 106.

³⁷ Heuze, *Οδοιπορικό στην τουρκοκρατούμενη Θεσσαλία*, 219.

³⁸ Ιερομόναχος Πολύκαρπος [Ραμμίδα], πρώην ηγούμενος της Ιεράς Μονής Μεταμορφώσεως Μετεώρων, *Τα Μετέωρα*, εν Αθήναις 1882, 37. Βλ. και Κοτοπούλης, *Τα Μετέωρα*, 190, αναφέρει ότι ο βράχος βρίσκεται βορειοδυτικά της Καλαμπάκας και ανατολικά του Καστρακίου με έκταση επιφάνειας περίπου 20 στρεμ. και ύψος 100 μ.· Νημάς, *Τρίκαλα - Καλαμπάκα - Μετέωρα*, 208· Τέτσιος, *Αναστηλώσεις παλαιφάτων ιερών μονών*, 342· Βλαχοστέργιος, *Μονή Βαρλαάμ Μετεώρων*, 50-51.

³⁹ Ιερομόναχος Πολύκαρπος, *Τα Μετέωρα*, 38. Βλ. και Βέης, Συμβολή εις την ιστορίαν των Μονών των Μετεώρων, 236^{να}· Παγανέλης, *Οδοιπορικοί σημειώσεις*, 329· Κοτοπούλης, *Τα Μετέωρα*, 28, 190, ανάγει την ίδρυση της μονής Αλύσεως στο 14^ο αι. και παρομοιάζει το βράχο Άλυσσο με στρογγυλό τραπέζι έκτασης περίπου 10 στρεμ.· Νημάς, *Τρίκαλα - Καλαμπάκα - Μετέωρα*, 208· Βλαχοστέργιος, *Μονή Βαρλαάμ Μετεώρων*, 51.

⁴⁰ Ιερομόναχος Πολύκαρπος, *Τα Μετέωρα*, 38. Βλ. και Ιωάννης Παπασωτηρίου, «Επαρχία Καλαμπάκας», *Θεσσαλικά Χρονικά, έκτακτος έκδοσις επ' ευκαιρία της πεντηκονταετηρίδος, 1881-1931, από της απελευθερώσεως της Θεσσαλίας και ενώσεως μετά της μητρός Ελλάδος*, Αθήναι 1935, 178.

⁴¹ Nicol, *Meteora*, 162.

Οι βράχοι των μονών Αγίου Μοδέστου (Μόδι) και Αλύσεως (Άλυσος) ΒΔ της Καλαμπάκας.
 Πηγή: <https://www.google.com/maps/@39.7153333,21.6308972,2089m/data=!3m1!1e3>

Σύμφωνα με έναν τοπικό μύθο⁴² η αλυσίδα αυτή χρησίμευε για το δέσιμο των καραβιών την εποχή που η Θεσσαλία ήταν βυθισμένη στα νερά μιας απέραντης λιμνοθάλασσας. Είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι διάφοροι μύθοι και θρύλοι πλάστηκαν κατά καιρούς από τους ντόπιους αναφορικά με το βράχο Άλυσσο⁴³. Γίνεται λόγος ότι κατά την αρχαιότητα με τη σταδιακή απόσυρση των θαλάσσιων υδάτων από τη Θεσσαλία εγκαταστάθηκαν επάνω σε αυτόν βασιλιάδες μαζί με τη συνοδεία τους. Η βασίλισσα, που με τη θεσπέσια ομορφιά της είχε προσελκύσει τα βλέμματα όλων των έμβιων και άψυχων όντων, συνήθιζε να κάνει καθημερινά τον περίπατό της περνώντας και στον πλαϊνό βράχο της Αγιάς (Αϊάς). Η Άλυσος όμως επιθυμώντας να κρατήσει ανεξίτηλη την εικόνα της εκθαμβωτικής ομορφιάς της από τον πανδαμάτορα χρόνο, χαμήλωσε μια μέρα για λίγο το ύψος της, με αποτέλεσμα η βασίλισσα να παραπατήσει και να κατακρημνιστεί αφήνοντας ένα αποτύπωμα της

⁴² Μαρούλα Κλιάφα, *Μύθοι και θρύλοι της Θεσσαλίας*, επιμέλεια: Διον. Βαλάσης, Αθήνα 2006, 141. Βλ. και Γαλιτσιδίου, *Καστράκι Μετεώρων*, 13 υποσ.3. Αναφέρεται ότι κατά την Ολιγόκαινο της Τριτογενούς περιόδου η Θεσσαλία ήταν βυθισμένη στη θάλασσα διαμορφούμενη σταδιακά σε μια μεγάλη λίμνη, βλ. Δ. Τσοποτός, «Η Θεσσαλία ως πυθμνήν θαλάσσης και μετέπειτα χώρα παναρχαιοτάτων κατοίκων και αρχαιοτάτου προϊστορικού πολιτισμού», *Θεσσαλικά Χρονικά* 4 (1933), 3-7. Για τη γεωμορφολογία των Μετεώρων, βλ. και Philiprson, *Θεσσαλία και Ήπειρος*, 185-211· Κοτοπούλης, *Τα Μετέωρα*, 195-198· Λ. Σωτηριάδης, «Σχηματισμός και εξέλιξη των Μετεώρων», *Πρακτικά 3ου Συμποσίου Τρικαλινών Σπουδών (Τρίκαλα, 5-7 Νοεμ. 1993)*, Μέρος Α', Τρικαλινά 14 (1994), 387-397· Βλαχοστέργιος, *Μονή Βαρλαάμ Μετεώρων*, 59-62· Αρχοντία Σακελλαρίου, *Εικαστικές εγκαταστάσεις στην πόλη της Καλαμπάκας Μετεώρων. Συνύφανση βιωμάτων και μνήμης στο δημόσιο χώρο* (Μεταπτυχιακή εργασία, Πολυτεχνική Σχολή ΑΠΘ), Θεσσαλονίκη 2019, 42.

⁴³ Κλιάφα, *Μύθοι και θρύλοι της Θεσσαλίας*, 141-142.

πατημασιός της επάνω στο βράχο της Αγιάς. Σύμφωνα με μια παραλλαγή του ανωτέρω μύθου οι δύο βράχοι της Αλύσου και της Αγιάς ενώνονταν με μια γέφυρα και καθώς ο βασιλιάς με τη βασίλισσα έκαναν τον περίπατό τους, η γέφυρα υποχώρησε με συνέπεια να καταπέσουν και να πνιγούν και οι δύο στη θάλασσα. Μετά το τραγικό αυτό γεγονός οι ακόλουθοί τους εγκατέλειψαν για πάντα την Άλυσσο αφήνοντας πίσω τους μία χρυσή κούνια και δύο πέτρινα μπαούλα γεμάτα το ένα με χρυσάφι και το άλλο με φίδια, ή και ένα τρίτο κατά μία άλλη εκδοχή γεμάτο νερό. Σύμφωνα με το μύθο, εκείνος που θα κατάφερνε να ανεβεί στην Άλυσσο θα μπορούσε να σημάνει την έναρξη μιας περιόδου ευημερίας και πλούτου για τους κατοίκους της Θεσσαλίας, εφόσον άνοιγε πρώτα το μπαούλο με το χρυσάφι, ενώ στη δεύτερη περίπτωση θα προκαλούνταν τρομακτικές καταστροφές και μεγάλη δυστυχία από τα φίδια που θα ξεχύνονταν στην περιοχή μέσα από το δεύτερο μπαούλο.

Αναφερόμενος στα 1964 ο μητρ. Τρίκκης και Σταγών Διονύσιος⁴⁴ στα ακατοίκητα και κατεστραμμένα μοναστήρια-κελλιά των Μετεώρων σημειώνει ότι διακρίνονταν ακόμη τα ερείπια της μονής Αγίου Μοδέστου πάνω στον πανύψηλο βράχο που ορθώνεται απέναντι από τη μονή της Αγίας Τριάδος και ότι μονή υπήρχε και επάνω στο βράχο Άλυσσο αφιερωμένη στην προσκύνηση της τιμίας αλυσίδας του Απ. Πέτρου. Περιγράφοντας λίγα χρόνια αργότερα η μοναχή Θεοτέκη τις δύο αυτές μονές σημειώνει ότι η μονή Αλύσεως⁴⁵ βρίσκεται βόρεια της Καλαμπάκας σε υψόμετρο 620 μ. πάνω σε έναν πανύψηλο βράχο που έχει επιφάνεια περίπου 15 στρέμ. και ύψος 300 μ. στην ανατολική πλευρά του και 80 στη βορειοδυτική, από την οποία γινόταν η ανάβαση με τη χρήση σκάλας. Για τη μονή του Αγίου Μοδέστου αναφέρει ότι βρίσκεται βόρεια της Καλαμπάκας και ανατολικά του Καστρακίου επάνω σε βράχο έκτασης 35 στρεμ. και ύψους άνω των 95 μ.

Στις μέρες μας διασώζονται από τη Μονή Μοδέστου⁴⁶ ίχνη των κτισμάτων της, ο λαξευμένος ομβροδέκτης της και ένα μικρό τμήμα του πύργου της, ενώ από τη μονή Αλύσεως⁴⁷ ελάχιστα ερείπια. Οι Γερμανοί H. L. Stutte και D. Hasse, που αναρριχήθηκαν το 1977 στο βράχο Άλυσσο, βρήκαν επάνω σε αυτόν μία διανθισμένη πήλινη κανάτα, μία νωπογραφία, κεραμίδια στέγης και δύο λαξευμένες στέρνες, κυκλική και ορθογώνια⁴⁸.

Η λιθόπολη των Μετεώρων με το εντυπωσιακό ανάγλυφο της γεωμορφολογίας της και τη μακραίωνη ζώσα μοναστική και πνευματική παράδοσή της, που τόσο θαυμάστηκε και σχολιάστηκε ποικιλοτρόπως από τους ξένους περιηγητές των περασμένων αιώνων, συνεχίζει και στην εποχή μας να προσελκύει το παγκόσμιο εν-

⁴⁴ Διονύσιος μητρ. Τρίκκης και Σταγών, *Τα Μετέωρα*, 148.

⁴⁵ Μοναχή Θεοτέκη, *Ιερά μονή προσκυνήσεως της Αλύσεως του Αποστόλου Πέτρου*, ό.π.

⁴⁶ Μοναχή Θεοτέκη, *Υπόλειμμα πύργου και ερείπια της παλαιάς μονής του Αγίου Μοδέστου*, ό.π. Βλ. και Χατζηφώτης, *Τα κάστρα της Ορθοδοξίας*, Γ' 104· ο ίδιος, *Δεκαπέντε εγκαταλειμμένα μοναστήρια στα Μετέωρα*, 127.

⁴⁷ Μοναχή Θεοτέκη, *Ιερά μονή προσκυνήσεως της Αλύσεως του Αποστόλου Πέτρου*, ό.π.

⁴⁸ Ό.π.

διαφέρον, δεδομένου ότι το 1988 αναγνωρίστηκε επισήμως ως μνημείο Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO⁴⁹.

Οι βράχοι Άλυσος και Μόδι με ελάχιστα απομεινάρια των μοναστηριακών κτισμάτων τους.
Πηγή: <https://www.google.com/maps/@39.7144115,21.6284788,401m/data=!3m1!1e3>

Για την προστασία του ιερού χαρακτήρα της από παρεμβάσεις εκκοσμίκευσης στο πλαίσιο της τουριστικής ανάπτυξης και οικονομικής αξιοποίησης της περιοχής, καθότι αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους τουριστικούς προορισμούς της Ελλάδας, ελήφθησαν με το ν.2351/1995⁵⁰ σχετικά μέτρα κατόπιν αίτησης του μητροπολίτη Τρίκκης και Σταγών Αλεξίου (735/1-6-1990) και απόφασης της Ι. Συνόδου της Εκκλησίας της Ελλάδος (13-6-1990)⁵¹. Επιπροσθέτως, ελήφθη ειδική εκκλησιαστική μέριμνα για την προστασία και φροντίδα των κατεστραμμένων και ακατοίκη-

⁴⁹ Άγια Μετέωρα. Τ' άπαρτα κάστρα της πίστης και της Ρωμηοσύνης, Άγια Μετέωρα 1994, 55· Τέτοιος, Αναστηλώσεις παλαίφατων ιερών μονών, 338-339· Χούλια – Αλμπάνη, Μετέωρα, 12, σημειώνει το έτος 1989.

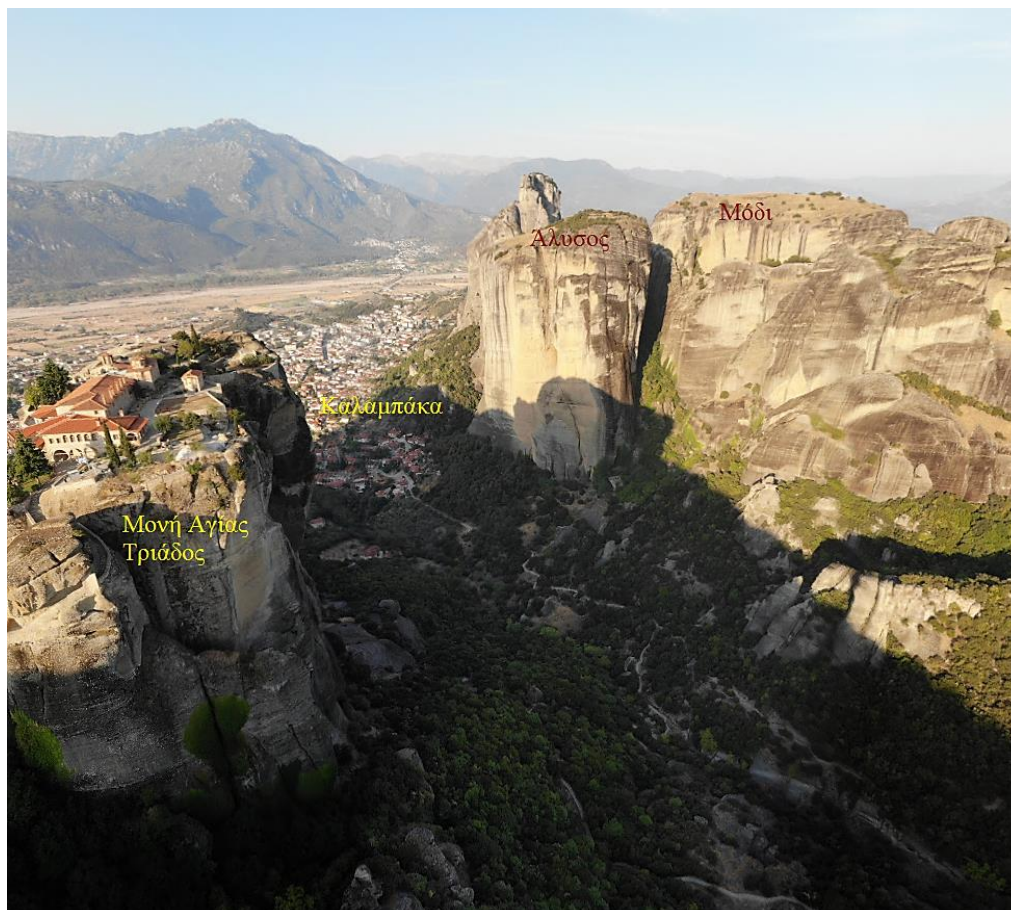
⁵⁰ Βλ. ΦΕΚ 225/Α/01-11-1995: «Αναγνώριση της περιοχής Μετεώρων ως ιερού χώρου και άλλες διατάξεις». Βλ. και Χατζηφώτης, Τα κάστρα της Ορθοδοξίας, Γ' 107-109· Σοφιανός – Τσιγαρίδας, Ιερά Μονή Αγίου Νικολάου, 30. Αναλυτική και τεκμηριωμένη πραγμάτευση του ζητήματος, βλ. Σπύρου, Η ανακήρυξη των Μετεώρων ως χώρου ιερού, 21-90.

⁵¹ Χατζηφώτης, Τα κάστρα της Ορθοδοξίας, Γ' 105-107.

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

των μονών, οι οποίες τέθηκαν υπό την επιστασία των εν λειτουργία μονών. Για το σκοπό αυτό, με πράξη του μητροπολίτη Σταγών και Μετεώρων Σεραφείμ (19/6-2-1995)⁵² οι μονές Αγίου Μοδέστου και Αλύσεως υπήχθησαν ως μετόχια στη γυναικεία μονή Αγίου Στεφάνου Μετεώρων.

Οι βράχοι Άλυσος και Μόδι έναντι της μονής Αγίας Τριάδος και ΒΔ της Καλαμπάκας.

Πηγή: <https://www.google.com/maps/@39.714386,21.6370354,3a,75y,38.47h,65.9t/data=!3m1!1e1!3m9!1sAF1QipOO-N3xk237h94QhdDBjDFEQ9pWCrYoV41m5eiH!2e10!3e11!6shttps:%2F%2Fih5.googleusercontent.com%2Fp%2FAF1QipOO-N3xk237h94QhdDBjDFEQ9pWCrYoV41m5eiH%3Dw203-h100-k-no-pi0-ya321.50623-ro-0-fo100!7i8192!8i4096!9m2!1b1!2i41>

Ως προς την εκκλησιαστική τιμή του Αγίου Μοδέστου ενδιαφέρον παρουσιάζει ο κώδ. 14 (14^{ος} -15^{ος} αι.) της μονής Αγίας Τριάδος Μετεώρων, στον οποίο η μνήμη του

⁵² Αποστολάκης, *Το καθεστώς του ιερού χώρου των Αγίων Μετεώρων*, 109. Βλ. και Χατζηφώτης, *Τα κάστρα της Ορθοδοξίας*, Γ' 114-115· Μοναχή Θεοτέκνη, Υπόλειμμα πύργου και ερείπια της παλαιάς μονής του Αγίου Μοδέστου, ό.π.

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

τοποθετείται στις 16⁵³ αλλά και στις 18 Δεκεμβρίου,⁵⁴ δεδομένου ότι στην ορθόδοξη αγιολογική παράδοση παρατηρείται κάποια σύγχυση με την καταγραφή δύο ομώνυμων αγίων στον επισκοπικό θρόνο Ιεροσολύμων. Επίσης, στον κώδ. 43 (19^{ος} αι.) της ίδιας μονής εμπεριέχεται η ευχή του Αγίου Μοδέστου για τα ασθενούντα ζώα⁵⁵, στους κώδ. 131 (1796) της μονής Βαρλαάμ⁵⁶ και 122 (17^ο αι.) της μονής Αγίου Στεφάνου⁵⁷ συμπεριλαμβάνεται η Ακολουθία του ιερομάρτυρος Μοδέστου, ενώ σε ενθύμηση του κώδ. 280 της δεύτερης μονής καταγράφεται η θαυμαστή κατάπαυση της ασθένειας ζώων του Κλεινοβού με επίκληση των πρεσβειών του Αγίου Μοδέστου: «1827: μῆνα αὐγουστον· ἦλθεν ἀνάγκη στὸν κλεινοβό· κ(αὶ) ἐφόφισαν εἴκοσι τέσσαρα πράγματα· κ(αὶ) διὰ πρεσβειῶν τοῦ ἀγίου μοδέστου ἤφεραν τὸ ἅγιον αὐτοῦ μέρος κ(αὶ) ἔπαυσεν· θύμισης»⁵⁸. Τέλος, ας σημειωθεί ότι η προσκύνηση της τιμίας αλυσίδας του Απ. Πέτρου, στην οποία ήταν αφιερωμένη η μονή Αλύσεως, τιμάται στις 16 Ιανουαρίου⁵⁹.

3. Συμπερασματικές επισημάνσεις

Όπως προκύπτει από τα ανωτέρω, τα διαθέσιμα στην επιστημονική έρευνα γραπτά τεκμήρια αναφορικά με την ιστορική διαδρομή των μονών Αγίου Μοδέστου και Αλύσεως των Μετεώρων είναι ελάχιστα. Βάσει των σωζόμενων πηγών τα ίχνη της μονής Αγίου Μοδέστου εντοπίζονται πιθανότατα περί τα μέσα του 12^{ου} αι., ενώ η λειτουργία και των δύο μαρτυρείται με βεβαιότητα σε ένα οικονομικό μοναστη-

⁵³ Δημήτριος Σοφιανός, *Τα χειρόγραφα των Μετεώρων. Κατάλογος περιγραφικός των χειρογράφων κωδίκων των αποκειμένων εις τας Μονάς των Μετεώρων. Τα χειρόγραφα της Μονής Αγίας Τριάδος*, Ακαδημία Αθηνών, Αθήναι 1993 τ.Δ1, 290. Στις μέρες μας η μνήμη του Ιεροσολύμων Αγίου Μοδέστου τιμάται στις 16 Δεκεμβρίου, βλ. *Δίπτυχα της Εκκλησίας της Ελλάδος, Κανονάριον – Επετηρίς, 2020 –*, βκ', Έτος ενενηκοστόν έβδομον, έκδ. Αποστολικής Διακονίας της Εκκλησίας της Ελλάδος, 356. Ο Ι. Παπασωτηρίου, *Ιστορικά Τρικάλων*, επιμέλεια: Αχ. Καρανάσιος, Τρίκαλα 1964, 68, διαπιστώνοντας ότι η έντυπη Ακολουθία του Αγίου Μοδέστου του μοναχού Αγαπίου του Κρητός (Πάτρα 1871), που είδε στο ναό της Αγίας Παρασκευής Τρικάλων, τοποθετεί τη μνήμη του αγίου στις 18 Δεκεμβρίου, εξέφρασε την έκπληξή του επισημαίνοντας ότι στην περιοχή των Τρικάλων συνήθιζαν να τον εορτάζουν στις 16 του ίδιου μήνα.

⁵⁴ *Τα χειρόγραφα των Μετεώρων*, τ.Δ1, 302, όπου συμπεριλαμβάνεται και το συναξάρι του οσίου.

⁵⁵ Ο.π., 473. Εμπεριέχεται επίσης στον κώδ. 618 (19^{ος}-20^{ος} αι.) της Μονής Μεταμορφώσεως, βλ. *Τα χειρόγραφα των Μετεώρων. Κατάλογος περιγραφικός των χειρογράφων κωδίκων των αποκειμένων εις τας Μονάς των Μετεώρων εκδιδόμενος εκ των καταλοίπων Νίκου Α. Βέη. Τόμος Α΄. Τα χειρόγραφα της Μονής Μεταμορφώσεως*, Προλεγόμενα – Προσθήκαι Λ. Βρανούση – Α. Ζ. Σοφιανού, Ακαδημία Αθηνών, Αθήναι ²1998, 691.

⁵⁶ *Τα χειρόγραφα των Μετεώρων. Κατάλογος περιγραφικός των χειρογράφων κωδίκων των αποκειμένων εις τας Μονάς των Μετεώρων εκδιδόμενος εκ των καταλοίπων Νίκου Α. Βέη. Τόμος Β΄. Τα χειρόγραφα της Μονής Βαρλαάμ*, Προλεγόμενα Δ. Σοφιανού, Ακαδημία Αθηνών, Αθήναι 1984, 144.

⁵⁷ Δ. Σοφιανός, *Τα χειρόγραφα των Μετεώρων. Κατάλογος περιγραφικός των χειρογράφων κωδίκων των αποκειμένων εις τας Μονάς των Μετεώρων, Τόμος Γ΄. Τα χειρόγραφα της Μονής Αγίου Στεφάνου*, Ακαδημία Αθηνών, Αθήναι 1986, 367-368.

⁵⁸ *Τα χειρόγραφα των Μετεώρων*, τ. Β΄, 379.

⁵⁹ Βλ. *Δίπτυχα της Εκκλησίας της Ελλάδος, Κανονάριον – Επετηρίς, 2020*, 83.

ριακό κατάστιχο του 17^{ου} αιώνα. Δεν είναι γνωστό μέχρι πότε αποτελούσαν τόπο εγκαταβίωσης και πνευματικής άσκησης μοναχών. Πιθανολογείται ότι το έτος 1642 αποτελεί terminus ante quem για την περίοδο λειτουργίας της μονής Αλύσεως, ωστόσο και οι δύο απεικονίζονται σε χαλκογραφία της μοναστικής λιθοπολης των Μετεώρων που φιλοτέχνησε στα 1782 ο μοναχός Παρθένιος. Πάντως, από τα τέλη του 18^{ου} αι. μνημονεύονται από τους περιηγητές μεταξύ των κατεστραμμένων και ακατοίκητων μονών των Μετεώρων. Μάρτυρες της αδιαμφισβήτητης ιστορικής παρουσίας τους παραμένουν μέχρι σήμερα τα λιγοστά ερείπια των οικοδομικών συγκροτημάτων τους, που σώζονται πάνω στους πλησιόχωρους στην Καλαμπάκα πανύψηλους και δυσανάβατους ομώνυμους βράχους. Από το 1995 και εξής αποτελούν μετόχια της γυναικείας μονής του Αγίου Στεφάνου Μετεώρων.

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης